

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΔΙΑΦΘΟΡΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ
της Κυπριακής Ένωσης στην Κύπρο
«οι ιδέες μας, πρόξη και ανάπτυξη»

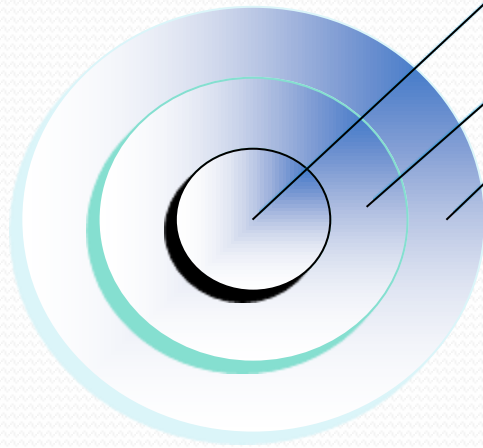
Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας

«Το ταξίδι στη Λογοτεχνία»

{επιμ. παρουσίασης: Μαρία Παπαλεοντίου, Φιλολόγος Π.Ι.Κ, Ιαν. 2013}

Πρόγραμμα Επιμόρφωσης στα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα

Το Έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) κατά 85% και από εθνικούς πόρους κατά 15% στα πλαίσια του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού και Προσαρμοστικότητα» του Επιχειρησιακού Προγράμματος (Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή) για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013.

Σ
Τ
Ο
Χ
Ο
Σ

Θεματική ενότητα Β' Γυμνασίου
«Το ταξίδι στη Λογοτεχνία»

Η παρουσίαση της ενότητας και η διδακτική οργάνωσή της, με σημείο αναφοράς το νέο Π.Σ. Λογοτεχνίας και με σκοπό να υπηρετηθούν οι τρεις πυλώνες των Ν.Α.Π.

Βασικά ζητήματα-ζητούμενα για τον σχεδιασμό και τη διδακτική οργάνωση της Θ.Ε. (και κάθε Θ.Ε.)

- Πώς «διαβάζω» το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας (Π.Σ.Λ.);
- Πώς εκπονώ τον ατομικό μου προγραμματισμό;
- Με ποια κριτήρια επιλέγω τα λογοτεχνικά κείμενα;
- Τι προσέχω σε σχέση με τις ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στο βιβλίο εκπαιδευτικού;
- Πώς οργανώνω τη μαθησιακή διαδικασία, με γνώμονα πάντοτε τις εκφράσεις του νέου Π.Σ.Λ.;
- Με ποιο υποστηρικτικό υλικό μπορώ να εμπλουτίσω τη διδασκαλία μου, προσελκύοντας έτσι το ενδιαφέρον των μαθητών μου αλλά και υπηρετώντας ταυτόχρονα τους διδακτικούς μου στόχους; Πώς συνδέω το υλικό αυτό οργανικά και ουσιαστικά με τα κείμενα;

Ιδιαίτερα προβληματίζομαι...

- ▶ Ποιους καλούμαι να διδάξω και ποιες παραδοχές θα πρέπει να λάβω υπόψη σε σχέση με αυτό;
- ▶ Ποιες προαπαιτούμενες γνώσεις /δεξιότητες θα πρέπει να έχουν οι μαθητές μου, για να «ξεκλειδώσουν» και να συνεξετάσουν τα λογοτεχνικά κείμενα ή -αν δεν τις έχουν- πώς θα τους βοηθήσω να τις αποκτήσουν;
- ▶ Ποιες μεθοδολογικές προσεγγίσεις ενδείκνυται ή μπορώ να υιοθετήσω και με ποιες στρατηγικές μπορώ να μεγιστοποιήσω τα μαθησιακά αποτελέσματα;
- ▶ Ποια μικρά «μυστικά» μπορούν να δώσουν μια γεύση επιτυχίας στους μαθητές μου αλλά και σε μένα; Πώς μπορώ, εν τέλει, να καλλιεργήσω τη φιλιαναγνωσία και την αγάπη για τη λογοτεχνία;
- ▶ Πώς «ελέγχω» εάν και σε ποιον βαθμό έχουν επιτευχθεί οι διδακτικοί στόχοι που έχω θέσει;

Προσπαθώ να θυμάμαι...

- ❖ Δεν διδάσκω ερήμην των μαθητών και των κειμένων
  - Κατ' ακρίβειαν δεν «διδάσκω», αλλά διευκολύνω τη μαθησιακή διαδικασία
  - γίνομαι ο διαμεσολαβητής ανάμεσα στους μαθητές και τα κείμενα
- ❖ **Σημ:** Για θέματα που αφορούν τον σχεδιασμό και τη διδακτική οργάνωση των θεματικών ενοτήτων –ιδιαίτερα για σημαντικές επισημάνσεις σχετικά με τον προγραμματισμό, τη μεθοδολογία, τον λογοτεχνικό γραμματισμό, τα φύλλα εργασίας κ.ά.- βλ. την αναθεωρημένη παρουσίαση για το Π.Σ.Λ., η οποία έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα Λογοτεχνίας Μ.Ε. (ημερ. ανάρτησης 2/1/2013): <http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/index.html> > Επιμόρφωση > Σεμινάρια Αναλυτικών Προγραμμάτων

Ειδικοί διδακτικοί στόχοι Θ.Ε. (Π.Σ.Λ., σ. 85) {γνωστικού και αξιακού περιεχομένου}

Εξέταση κειμένων της «ταξιδιωτικής» λογοτεχνίας
(από διάφορες εποχές και συγγραφείς), για να φωτιστούν:

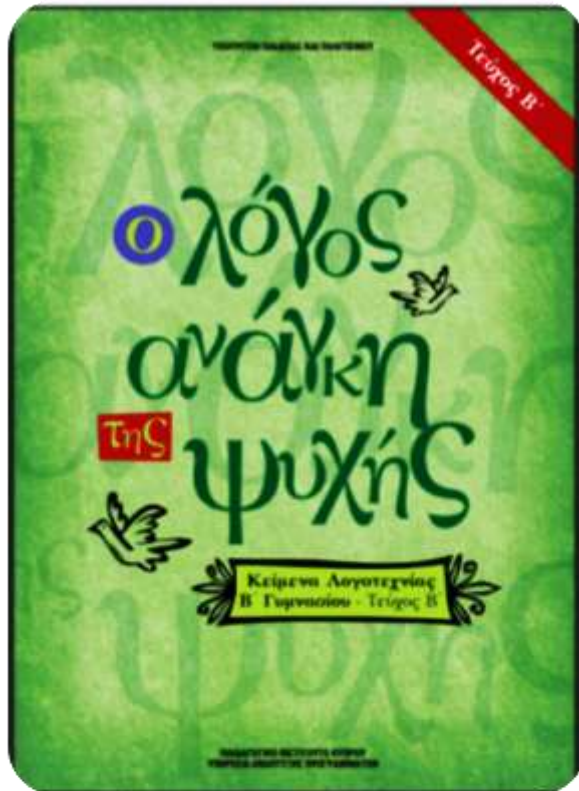
- παλαιοί και σύγχρονοι τρόποι μετακίνησης και σκοποί ταξιδιού
- συνακόλουθες μεταβολές στην «κουλτούρα του ταξιδιού» και στη νοοτροπία του «ταξιδευτή» (ο τύπος του «τουρίστα» σε αντιδιαστολή με τον «περιηγητή»-παρατηρητή ζωής)
- τα πολλαπλά «νοήματα» του ταξιδιού, συναρτώμενα με ατομικές περιέργειες (εξερεύνησης του κόσμου και του εαυτού) αλλά και με κοινωνικές – οικονομικές ανάγκες «επιβίωσης»
- η συμβολική-μεταφορική διάσταση του ταξιδιού ως «τόπου» αυτογνωσίας, μετουσίωσης της πραγματικότητας διά της φαντασίας (τι “βλέπει” το μάτι του ταξιδιώτη), πολιτισμικής «πραγματογνωσίας» (στερεότυπα, τρόποι ζωής, ιδεολογία: η «πολιτική» της περιγραφής).

Πρόσφορη διαθεματική σύνδεση με τη γλώσσα

συσχετισμός της περιγραφικής - ταξιδιωτικής λογοτεχνίας με τις συμβάσεις της περιγραφής εν γένει, ως βασικής γλωσσικής-επικοινωνιακής λειτουργίας, και ειδικότερα με την εργαλειακή χρήση του ταξιδιού ως «τόπου διακοπών» στη γλώσσα της διαφήμισης.

❖ Για τους στόχους λογοτεχνικού γραμματισμού, βλ. Π.Σ.Λ., σσ. 87-88

{Βιβλίο μαθητή -
τεύχος Β',
προκαταρκτική
έκδοση, Υ.Α.Π. 2012}

Θεματική ενότητα Β' Γυμνασίου

«Το ταξίδι στη Λογοτεχνία»

{πρώτο ταξίδι...}

Διάρθρωση θεματικής ενότητας

Επιμέρους πτυχές (α)

1^η υποενότητα:
ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- ΠΕΡΙΗΓΗΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
- ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΑΞΙΔΙΟΓΡΑΦΙΑ
- ΤΑΞΙΔΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ
- ΤΑΞΙΔΙΑ ΑΝΑΨΥΧΗΣ
- ΤΑΞΙΔΙΑ ΑΠΟΔΡΑΣΗΣ
- ΚΛΑΣΙΚΑ & ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ

Επιμέρους πτυχές (β)

2η υποενότητα:

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΑ

ΚΑΙ

ΣΥΜΒΟΛΙΚΑ

ΤΑΞΙΔΙΑ

- ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ
- ΣΥΜΒΟΛΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

Προτεινόμενα κείμενα

- Ανοιχτό και ευέλικτο corpus κειμένων

«παραδειγματικά» κείμενα δυνάμει ανανεώσιμα

- Αρκετά σε αριθμό κείμενα, ώστε να αναδειχθούν οι πολλαπλές πτυχές των θεμάτων και οι διαφορετικές όψεις για κάθε θέμα

Ποικιλία και πολυσημία
του «κόσμου της λογοτεχνίας»

Κριτήρια επιλογής κειμένων

- Συνάφεια κειμένων με στόχους θεματικής ενότητας
- Λογοτεχνική αξία /πρωτοτυπία κειμένων & ανταπόκριση στο γνωστικό επίπεδο μαθητών Β' τάξης
- Αντιπροσώπευση λογοτεχνικών ειδών: ποιητικά – πεζά κείμενα
- Γεωγραφικό άνοιγμα από το τοπικό στο ευρύτερο πεδίο

κυπριακή – νεοελληνική – ευρωπαϊκή – παγκόσμια λογοτεχνία

- Ιστορικότητα και διαχρονική εξέλιξη του θέματος
- Διαθεματική εξακτίνωση σε άλλα γνωστικά πεδία /μορφές τέχνης

- ❑ κείμενα ποιητικά και πεζά (ολοκληρωμένα και αποσπάσματα)
- ❑ κείμενα από την παλαιότερη λογοτεχνική δημιουργία (λ.χ. Ν. Καζαντζάκης, Γ. Βιζυηνός, Κ. Παλαμάς, Κ.Π.Καβάφης, Κ. Καρυωτάκης, Ν. Καββαδίας) και από τη σύγχρονη (λ.χ. Γ. Ρίτσος, Δ. Νόλλας, Σ. Τριανταφύλλου, Κ. Δασκαλάκη, Τ. Νικηφόρου)
- ❑ κείμενα από τη νεοελληνική λογοτεχνική παραγωγή, από την κυπριακή (λ.χ. Σ. Τσερκεζής, Π. Ξιούτας, Θ. Κουγιάλης) και από την ξένη (λ.χ. Σ. Μπωτλαίρ, Αντ. ντε Εξυπερύ, Φρ. Ντε Σατωμπριάν, Τζ. Στάιμπεκ).

- ❑ κείμενα ταξιδιωτικά: παλαιότερα περιηγητικά (λ.χ. Τσελεμπί, Σατωμπριάν, Μπράσεϋ) και σύγχρονα ταξιδιωτικά, περισσότερο δοκιμιακού τύπου (λ.χ. Λαδιά, Νόλλας, Δασκαλάκη, Κιουρτσάκης)
- ❑ κείμενα καθαυτό λογοτεχνικά με θέμα το ταξίδι (λ.χ. Βαλτινός, Τριανταφύλλου, Καββαδίας, Καρυωτάκης, Ρίτσος)
- ❑ κείμενα από τη «λογοτεχνία του δρόμου» (Κέρουακ, Ιωάννου)
- ❑ κείμενα με αναφορές σε παλαιότερα-κλασικά μέσα μετακίνησης (βάρκα, καράβι, πλοίο, τρένο) και σε σύγχρονα (αεροπλάνο, λεωφορείο, αυτοκίνητο, μοτοσικλέτα)
- ❑ κείμενα που αποτυπώνουν και τη γυναικεία οπτική στο θέμα (λ.χ. Μπράσεϋ, Τριανταφύλλου)

□ Τα πολλαπλά «νοήματα» του ταξιδιού

- ∞ Ως περιήγηση-εξερεύνηση του κόσμου και του εαυτού (ο περιηγητής-παρατηρητής ζωής)
- ∞ Ως ανάγκη επιβίωσης (ο ταξιδιώτης-μετανάστης)
- ∞ Ως απόδραση-ταξίδι αναψυχής από τα «κλαδευτήρια» της πεζής καθημερινότητας (ο ταξιδιώτης-«δραπέτης»)
- ∞ Ως «κίνηση»-διακύμανση της ψυχής και της φαντασίας (ο «ακίνητος» ταξιδιώτης)
- ∞ Ως παρηγοριά-παραμυθία για τους εραστές του ονείρου (ο ποιητής-νοσταλγός του απρόσιτου)
- ∞ Ως σύμβολο του μακρινού και τελευταίου «ταξιδιού» - το ταξίδι του θανάτου (για κάθε ταξιδιώτη της ζωής)

Το «ταξίδι» του μυαλού...

► Ιδεοθύελλα:

- Τι «κουβαλά» μαζί της η λέξη ταξίδι;

Λέξεις-σύμβολα του ταξιδιού

Ουρανός

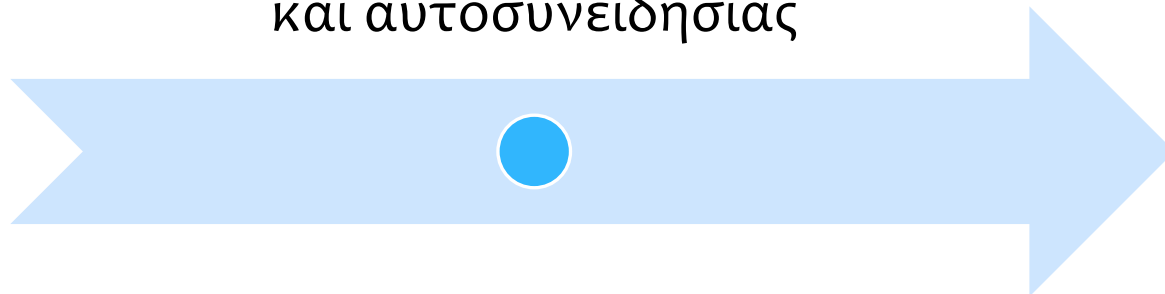

Θάλασσα

Δρόμος

Σύμβολα ελευθερίας, απελευθέρωσης
και αυτοσυνειδησίας

Οι στίχοι των ποιητών ταξιδεύουν...

* χίλια μύρια ταξίδια
εμπρός μου ξάνοιξαν τον
κόσμον όλο

* (Κ. Παλαμάς)

* ταξιδεύω στα φτερά
απάνου του ονείρου

* (Π. Ξιούτας)

* Σα βγεις στον πηγαιμό
για την Ιθάκη,
να εύχεσαι νά 'ναι μακρύς
ο δρόμος,

γεμάτος περιπέτειες,
γεμάτος γνώσεις

* (Κ.Π.Καβάφης)

Οι στίχοι των ποιητών ταξιδεύουν...

- * Θα μείνω πάντα ιδανικός κι ανάξιος εραστής των μακρυσμένων ταξιδιών και των γαλάζιων πόντων
- * (Ν. Καββαδίας)

- * Πατρίδα μου είναι ο ουρανός χωρίς διαβατήριο, χωρίς πύλη. Μπαίνω απ' τον αέρα.
- * (Φ. Φαριάντ)

- ▶ Συνάφεια Θ.Ε. «Το ταξίδι στη Λογοτεχνία» με άλλες θεματικές ενότητες του Π.Σ.Λ.. ειδικά ως προς την επιμέρους πτυχή *Ταξίδια μετανάστευσης*

«Λαϊκή Παράδοση και Λογοτεχνία» (Δημοτική ποίηση – τραγούδια της ξενιτιάς) – Α' Γυμνασίου

«Εγώ, ο Άλλος» (η σχέση με τον εαυτό υπό το πρίσμα του άλλου)/ «ξένου») – Α' Λυκείου

«Ανθρώπινες σχέσεις - Ανθρώπινοι χαρακτήρες» (θέματα κοινωνικού αποκλεισμού) – Β' Γυμνασίου

«Οικουμενικές αξίες και Λογοτεχνία» (πανανθρώπινες αξίες της αγάπης και του σεβασμού της ετερότητας) – Γ' Γυμνασίου

Διαθεματικές
συναρτήσεις
(Π.Σ.Λ., σ. 94)

- Γλώσσα, Ιστορία,
Γεωγραφία, Τέχνη,
Μουσική

Σύγκριση -
συνεξέταση
με άλλες
μορφές
τέχνης
(Π.Σ.Λ., σ. 74)

- Ζωγραφική,
Φωτογραφία,
Κινηματογράφος

Στοιχεία λογοτεχνικού γραμματισμού μέσα από τα κείμενα της Θ.Ε.

Πεζά κείμενα

- Αυτοβιογραφικός χαρακτήρας - Προφορικότητα λόγου
- Γλωσσικές και υφολογικές επιλογές συγγραφέα
- Αφήγηση σε α΄, β΄ ή γ΄ ρηματικό πρόσωπο – το γραμματικό πρόσωπο και ο ρόλος του – ο αποδέκτης της αφήγησης
- Αφηγηματικές τεχνικές (περιγραφή, αφήγηση, διάλογος, σχόλιο αφηγητή)
- Ο χρόνος στην αφήγηση (προβολή στο μέλλον & αναδρομή στο παρελθόν)

Ποιητικά κείμενα

- Στιχουργική μορφή και οργάνωση (στροφικό σύστημα, μέτρο, ομοιοκαταληξία...)
- Παραδοσιακή - «ελευθερωμένη» - νεοτερική ποίηση
- Πεζολογική ποίηση
- Μοτίβα, λέξεις-σύμβολα

Στοιχεία λογοτεχνικού γραμματισμού μέσα από τα κείμενα της Θ.Ε.

- **Λογοτεχνικά είδη:**

- **Πεζογραφία**

- ✦ Ταξιδιωτικά – περιηγητικά κείμενα
- ✦ Απομνημονεύματα – ημερολογιακές εγγραφές
- ✦ Μυθιστόρημα - επιστολικό μυθιστόρημα
- ✦ Διήγημα – αφήγημα

- **Ποίηση:**

- ✦ παραδοσιακό ποίημα (λ.χ. *Πατρίδες*, Κ. Παλαμά {σονέτο})
- ✦ νεοτερικό ποίημα (λ.χ. *Εμβατήριο του Ωκεανού*, Γ. Ρίτσου)
- ✦ αφηγηματικό ποίημα (λ.χ. *Ιθάκη*, Κ.Π.Καβάφη)
- ✦ πεζόμορφο ποίημα (λ.χ. *νοστάλγησα το απρόσιτο*, Τ. Νικηφόρου)

❖ Βλ. και ερωτήσεις ειδικά για τον λογοτεχνικό γραμματισμό (βιβλίο εκπαιδευτικού, σ. 37)

Εισαγωγικά σημειώματα

- σύντομα
- επιλεκτικά
εργοβιογραφικά
και
γραμματολογικά
στοιχεία
- στόχος: ο βασικός
προσανατολισμός
διδασκόντων και
μαθητών

- **Προσοχή!** Το κείμενο δεν πρέπει να βουλιάζει κάτω από το βάρος γραμματολογικών και ιστορικών πληροφοριών. Δίνονται μόνο οι απαραίτητες πληροφορίες που φωτίζουν το κείμενο.

Παράλληλες δραστηριότητες

Ακούστε παράλληλα με τα κείμενα τα τραγούδια

Δείτε ακόμη

Διαβάστε επίσης

{βλ. σχετικές σελίδες στο βιβλίο μαθητή, σσ. 73–78}

Προτεινόμενο οπτικοακουστικό υλικό

Απαγγελίες – μελοποιήσεις ποιημάτων – κινηματογραφικές ταινίες – ντοκιμαντέρ

- ☞ Μέρος του υλικού είναι λειτουργικά ενταγμένο στο σώμα των κειμένων (βλ. Βιβλίο μαθητή, λ.χ. σ. 65: *Ακούστε τον Νίκο Καββαδία να διαβάζει το ποίημα [Mal du depart] στο <http://www.youtube.com/watch?v=2tWFdAqO1uU>).*
- ☞ Σε πληρέστερη μορφή παρατίθεται στο τέλος της ενότητας (βλ. Βιβλίο μαθητή, σσ. 73-75)
- ☞ Η οργανική αξιοποίηση του υλικού σε σχέση με τα κείμενα αναδεικνύεται στο βιβλίο του εκπαιδευτικού (βλ. λ.χ. σ. 36, ερ. 21β: *Με ποια ποιήματα της ενότητας θα συνδέατε το τραγούδι «Μικρή πατρίδα» των Π. Καρασούλου - Γ. Ανδρέου - Χρ. Θηβαίου, από την άποψη του περιεχομένου; [...]*

Προτεινόμενα βιβλία για ανάγνωση

Ανοιχτός
κατάλογος

 Διαβάστε επίσης

- ☞ Προτάσεις από την ελληνική και ξένη λογοτεχνία για σχετικά με τη Θ.Ε. βιβλία, τα οποία δομούνται ως εξής:
  - Περιηγητικά κείμενα
  - Νεότερη και σύγχρονη ταξιδιογραφία
  - Οι πολλαπλές εκφάνσεις των ταξιδιών (μετανάστευση, αναζήτηση, αναψυχή, απόδραση, περιπέτεια, νόστος κ.ά.)
  - Ταξίδια της φαντασίας
- ☞ **Επιδίωξη:** η στοχευμένη καλλιέργεια της **φιλιαναγνωσίας** των μαθητών/-τριών γύρω από τον συγκεκριμένο θεματικό πυρήνα.

{Βιβλίο εκπαιδευτικού -
τεύχος Β΄, προκαταρκτική
έκδοση, Υ.Α.Π. 2012}

«Το ταξίδι στη Λογοτεχνία»

ερωτήσεις -
δραστηριότητες

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες

- Καλύπτουν τους τρεις άξονες του Π.Σ.Λ. (γνωστικό και αξιακό περιεχόμενο, βασικές δεξιότητες λογοτεχνικού γραμματισμού)
- Αντιστοιχούν στους διδακτικούς στόχους της Θ.Ε.
- Ενδεικτικές και υποβοηθητικές για την αξιολόγηση των μαθητών
- Ανταποκρίνονται στις εμφάσεις του Π.Σ.Λ. και στις σύγχρονες μεθοδολογικές προσεγγίσεις
- Ποικιλία ερωτήσεων:

πολυφωνία και πιο σφαιρική ανάδειξη του θέματος

διευρυμένη δυνατότητα επιλογών για τον εκπ/κό

Τύποι ερωτήσεων – δραστηριοτήτων

Ερωτήσεις ανάλυσης και συνδυασμού των κειμένων
(για πρωτοβάθμια πρόσληψη των κειμένων στην τάξη)

- Ασκήσεις δημιουργικής γραφής & λογοτεχνικού γραμματισμού

Ομαδοσυνεργατικές ασκήσεις & διαθεματικές δραστηριότητες
(μετά την ολοκλήρωση μιας θεματικής υποενότητας)

Ερευνητικά σχέδια εργασίας τύπου project
(στο τέλος κάθε θεματικής ενότητας)

Ι. Ερωτήσεις συνδυασμού των κειμένων και

“ Ποια νέα οπτική στο ζήτημα της μετανάστευσης προσθέτει το επιστολικό αφήγημα της Σώτης Τριανταφύλλου σε σχέση με τα άλλα δύο (Τσερκεζή και Βαλτινού); Πώς η διάσταση αυτή εμπλουτίζει –και συναισθηματικά– το θέμα; (σ. 13, ερ. 6)

παράδειγμα

Ερωτήσεις – δραστηριότητες

- **Δραστηριότητες γραφής δημιουργικής**

“ Επιχειρήστε να μεταγράψετε σε ποίημα ένα από τα πεζά κείμενα της ενότητας ή να αναπτύξετε σε πεζό το θέμα ενός ποιήματος, όποιο προτιμάτε. (σ. 38. ερ. 3)

παράδειγμα

Ερωτήσεις – δραστηριότητες

Μεταγραφή πεζού σε ποίημα - Το νησί της Αφροδίτης (Ν. Καζαντζάκη)

Η Κύπρος σιγοτραγουδεί
κι η Αφροδίτη στην κλίση της μας φιλοξενεί
τη μεγάλη νύχτα αυτή

Το νησί γύρισα
μα στην Πάφο κόλλησα
όπου η πόλη αυτή μέσα απ' τους αφρούς
γέννησε τη μυστήρια θηλυκή μάσκα

Το μεσημέρι ήσυχο
χαρουπιές, βουνά, χώμα κόκκινο,
μα μια ανθισμένη ροδιά πετά φλόγες
και ηρεμούν το τοπίο δυο τρεις ελιές

Ροδοδάφνες στολίζουν το ποτάμι
και μια κουκουβάγια στο γιοφύρι
έμεινε ακίνητη και θαμπωμένη από το φως
Ένα χωριό γεμάτο περβόλια, βερίκοκα, μούσμουλα
οι περίεργες παχιές γυναίκες να βγαίνουν στα κατώφλια
και οι άντρες παθιασμένοι να παίζουν στους καφενέδες

Μια μικρή κοπέλα ρώτησα
μα δεν καταλάβαινε τι έλεγα
και μια γριά αποκρίθηκε
κι είπε για τα Κούκλια
Το παλάτι της Ροδοφινούσας είν' στα Κούκλια
κούκλες μικρές από παλιά
πήλινες θηλυκές βρίσκουν εκεί,
άλλοι λεν είναι θεοί κι άλλοι λεν διαβόλοι.

Φεύγοντας τη θάλασσα απλώθηκε αριστερά
κι ένωσα τον περίφημο ναό της Αφροδίτης στα δεξιά,
μα η καρδιά μου έμεινε ακίνητη σε αυτές τις φαντασίες....

- (Νικολίνα Οράτη και Αντριάνα Πέππου, Β3, Περ. Γυμν. Πέρα Χωρίου και Νήσου, καθηγήτρια: Έλενα Μαρίνου, Δεκ. 2012)

• **Ερωτήσεις γραμματισμό για λογοτεχνικό**

“ Με ποια αφηγηματικά μέσα αποδίδεται ο «αυτοβιογραφικός» χαρακτήρας των κειμένων για τη μετανάστευση; (σ. 15, ερ. 16)

“ Σε πολλά ποιήματα της ενότητας κυριαρχεί το μοτίβο της θάλασσας. Αφού τα εντοπίσετε, να σχολιάσετε πώς λειτουργεί η θάλασσα σε αυτά (κυριολεκτικά ή μεταφορικά). Ποια ακόμη στοιχεία, εκτός από τη θάλασσα, χρησιμοποιούνται με συμβολική σημασία στην ενότητα Ταξιδιού; (σ. 33, ερ. 14)

παραδείγματα

Ερωτήσεις – δραστηριότητες

ii. Ομαδοσυνεργατικές ασκήσεις – διαθεματικές δραστηριότητες

“ Να σκιαγραφήσετε τον ιδανικό τύπο του «ακίνητου ταξιδιώτη» διαλέγοντας αντιπροσωπευτικές φράσεις, στίχους, χαρακτηρισμούς τόσο από τα πεζά αποσπάσματα όσο και από τα ποιήματα της υποενότητας «Φανταστικά και συμβολικά ταξίδια». (σ. 35, ερ. 12)

παράδειγμα

Ερωτήσεις – δραστηριότητες

iii. Ερευνητικά σχέδια εργασίας τύπου project

“ Συγκρίνετε τραγούδια της μετανάστευσης (α) με τα δημοτικά τραγούδια της ξενιτειάς και (β) με τα ρεμπέτικα της προσφυγιάς ως προς το περιεχόμενο και τον μουσικό τόνο τους. Οργανώστε ένα θεματικό αφιέρωμα στο τραγούδι της ξενιτιάς, της προσφυγιάς, της μετανάστευσης και συζητήστε τα αισθήματα που σας προκάλεσαν καθώς τα ακούγατε. (σ. 41, ερ. 10)

παράδειγμα

Ερωτήσεις – δραστηριότητες

Ερωτήσεις - Δραστηριότητες

Προσοχή!

- ❖ Ο εκπαιδευτικός -στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης διδασκαλίας- οφείλει να αναπροσαρμόζει τις ερωτήσεις, ανάλογα με το δυναμικό της τάξης του.

«Μην
αναγκάζετε
τετράγωνα
παιδιά
να περάσουν
μέσα από
στρογγυλές
τρύπες»

- Βλ. στον Οδηγό Εκπαιδευτικού Α', Β', Γ' Γυμνασίου: [χαρτογράφηση](#) κειμένων από τα σχολικά εγχειρίδια του Ο.Ε.Δ.Β.
- Βλ. επίσης στην ιστοσελίδα Λογοτεχνίας Μ.Ε.: http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/The_mata/logotechnia/index.html
  - [Διδακτικό σενάριο](#) - συνανάγνωση κειμένων

**Σχετικά με τη
Θεματική ενότητα
«Το ταξίδι
στη Λογοτεχνία»**

- Επιλογή κειμένων και ερωτήσεων από τα νέα διδακτικά εγχειρίδια *Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Β΄ Γυμνασίου*, τεύχος β΄
  - βιβλίο μαθητή
  - βιβλίο εκπαιδευτικού

Εργαστήριο - επιλογή και συνεξέταση κειμένων

**«Το ταξίδι
στη Λογοτεχνία»**

{Μικρή πατρίδα...
...το πιο μακρύ ταξίδι μου εσύ}

Προτεινόμενα κείμενα (για σκοπούς του εργαστηρίου – όχι αντιπροσωπευτικά όλης της Θ.Ε.)

A. ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ταξίδια μετανάστευσης

- Θ. Βαλτινός, Συναξάρι Αντρέα Κορδοπάτη, βιβλίο πρώτο, Αμερική
- Σ. Τριανταφύλλου, Πισιμπούργκο

B. ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

Ταξίδια της φαντασίας

- Γεώργιος Βιζυηνός, Το μόνο της ζωής του ταξίδιον (απόσπασμα)
- Κωστής Παλαμάς, Πατρίδες (απόσπασμα)
- Νίκος Καββαδίας, Mal du depart
- Παύλος Ξιούτας, Ταξίδια

Συμβολικά ταξίδια

- Κωνσταντίνος Καβάφης, Ιθάκη
- Φερεϋντούν Φαριάντ, Ουρανός χωρίς διαβατήριο (αποσπάσματα)
- Τόλης Νικηφόρου, νοστάλγησα το απρόσιτο

Εργαστήριο: πορεία εργασίας σε ομάδες (α)

- Διαβάζουμε τα κείμενα με γνώμονα τους διδακτικούς στόχους της Θ.Ε. (σημ.: στην τάξη η πρώτη ανάγνωση καλό είναι να γίνεται από τον εκπ/κό)
- Εντοπίζουμε τον θεματικό πυρήνα κάθε κειμένου και τον συσχετίζουμε με την ενότητα.
- Ανιχνεύουμε διακειμενικές αναφορές - συσχετισμούς μεταξύ των κειμένων.
- Οργανώνουμε την πορεία συνεξέτασης των κειμένων με γνώμονα τις σχέσεις (αναλογίες, αντιθέσεις) μεταξύ τους.

Πορεία εργασίας σε ομάδες (β)

- ▣ Καταγράφουμε ενδεικτικά **συγκριτικά ερωτήματα/δραστηριότητες** για ανάδειξη των συγκλίσεων και αποκλίσεων μεταξύ των κειμένων. Για εξοικονόμηση χρόνου, κάθε ομάδα μπορεί να ασχοληθεί **με δύο – τρία μόνο κείμενα** που θα επιλέξει από τα προτεινόμενα.

- ▣ **Επιπλέον:**
  - Κάνουμε σκέψεις για **διαθεματικές συναρτήσεις** των κειμένων με άλλα γνωστικά αντικείμενα ή/και μορφές τέχνης.
  - Προτείνουμε ιδέες για **εργασίες δημιουργικής γραφής** εξ αφορμής των κειμένων.

Ανάλυση – συνεξέταση των κειμένων

- ▶ **Με γνώμονα:**
  - ▶ θέμα – οπτικές
  - ▶ γνωστικό - αξιακό περιεχόμενο
  - ▶ λογοτεχνικό γραμματισμό

❖ Βλ. ερωτήσεις ανάλυσης και συνδυασμού των προτεινόμενων κειμένων (δίνεται σχετικό φυλλάδιο)

Εργασία στην ολομέλεια

- ▣ Συζητούμε τα κριτήρια επιλογής των προτεινόμενων κειμένων και τους στόχους της Θ.Ε. που αυτά υπηρετούν.
- ▣ Κάθε ομάδα ανακοινώνει τις σκέψεις-εισηγήσεις της για τα κείμενα και γίνεται συζήτηση.
- ▣ Ακολούθως, δίνονται συμπληρωματικά στοιχεία από την επιμορφώτρια και γίνεται παρουσίαση - σχολιασμός σχετικών με τα κείμενα ερωτήσεων από το βιβλίο του εκπαιδευτικού.
- ▣ Τέλος, παρουσιάζεται και σχολιάζεται επιπρόσθετο υποστηρικτικό υλικό.

Επιπρόσθετο υποστηρικτικό υλικό

- ο Ακολουθεί παρουσίαση υλικού που σχετίζεται με τη θεματική ενότητα «Το ταξίδι στη Λογοτεχνία», και πιο συγκεκριμένα με τα κείμενα που έχουν επιλεγεί για τις ανάγκες του εργαστηρίου:
  - ο Το υλικό αφορά ιστοσελίδες, ψηφιακούς φακέλους, τραγούδια, φιλμάκια, βιντεοταινίες κ.ά. που μπορούν να λειτουργήσουν ενισχυτικά κατά τη διδακτική πράξη.
- 1) <http://www.ekebi.gr> - Εθνικό Κέντρο Βιβλίου:
  - ο αφιέρωμα για τον Καββαδία, αφίσες - στίχοι του ποιητή
  - ο αξιόλογοι ψηφιακοί φάκελοι με πλούσιο υλικό και ομαδικές εργασίες /δραστηριότητες:
    - ο Ταξιδεύοντας με τον Γιώργο Σεφέρη
    - ο Ο ξένος: εικόνες του άλλου στη λογοτεχνία

2010

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

{1910 - 1975}

εκατό χρόνια από τη γέννησή του

Χρονολόγιο | Μαρτυρίες | Κριτικές | Βιβλιογραφία

- <http://kavvadias.ekebi.gr/>

Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης 2010

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ

Θα μείνω πάντα ιδανικός κι ανάξιος εραστής
των μακρυσμένων ταξιδιών και των γαλάζιων πόντων,
και θα πεθάνω μια βραδιά, σαν όλες τις βραδιές,
χωρίς να σχίσω τη θολή γραμμή των οριζόντων.

«Mal du départ», Μαραμπού

"Το πρώτο πράγμα που έκανε ο Θεός είναι το μακρινό ταξίδι"

*Ταξιδεύοντας
με τον Γιώργο Σεφέρη*

"Το μεγάλο λάθος της ζωής μου ήταν που ήμουν φτιαγμένος για τη θάλασσα κι έγινα στεριανός. Είναι γνώρισμα του θαλασσινού να μην είναι πουθενά ευχαριστημένος".

<http://www.ekebi.gr/fakeloi/seferis/index.htm>

ο ξένος:
εικόνες του άλλου στη λογοτεχνία

εισαγωγή

δραστηριότητες

<http://www.ekebi.gr/fakeloi/xenos/index.htm>

«Ταξίδι φυγής»: βιωματικό διαδικτυακό – διαδραστικό παιχνίδι (για την προσφυγιά και τη μετανάστευση)

Καλωσόρισες στο Ταξίδι Φυγής
Το παιχνίδι σου δίνει την ευκαιρία να βιώσεις τι σημαίνει να είσαι πρόσφυγας

Άνοιξε σε μεγάλο παράθυρο Άνοιξε σε αυτό το παράθυρο

CHANGE LANGUAGE

 IN DANISH	 IN ENGLISH	 IN FINNISH	 IN FRENCH
 IN GERMAN	 IN SPANISH	 IN NORWEGIAN	 IN SWEDISH

UNHCR Copyright © 2005 UNHCR. All rights reserved. CREDITS WWW.UNHCR.ORG

{άλλη πηγή: <http://www.taxidifygis.org.cy>}

2) <http://www.moec.gov.cy/> - Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου (Υ.Π.Π.)

ο http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/Logotechnia/yfistameno_yliko_gymnasio.html - Εκπαιδευτικό υλικό > Ο Νίκος Καββαδίας στο διαδίκτυο {επιλογή ιστοσελίδων για τον ποιητή}

ο http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/Logotechnia/didaktika_senaria/anthropines_sxeseis_yliko.zip {υλικό για τη μετανάστευση: ντοκουμέντα, στατιστικές, κόμικς και γελοιογραφίες}

3) <http://www.pi.ac.cy> - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
Κύπρου (Π.Ι.Κ.)

- ο > Υ.Α.Π. (Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων) > Οικοσελίδα Υ.Α.Π. > Τελευταίες ανακοινώσεις: Υποστηρικτικό υλικό για τα λογοτεχνικά βιβλία Γυμνασίου - Λυκείου (βιβλία εκπαιδευτικού), Θ. Βαλτινός, Συναξάρι Αντρέα Κορδοπάτη, βιβλίο πρώτο: Αμερική
- ο http://www.pi.ac.cy/pi/files/yap/anakoinoiseis/logotexnia/L_A2_SINAXARI.pdf
- ο <http://paragoges.pi.ac.cy/?video=424> - Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ, Εγκλεισμός και Παγίδευση (ελληνική αφήγηση) - {βιντεοταινία-παραγωγή του Τομέα Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας του Π.Ι.Κ. - δυνατότητα προβολής αλλά και λήψης της ταινίας}

4) <http://www.e-yliko.gr> - Δικτυακή Εκπαιδευτική Πύλη του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού Ελλάδας

- ο <http://www.e-yliko.gr/resource/resource.aspx?id=1258> - "Η καλή μέρα απ'το πρωί φαίνεται"- Ενδεικτικό παράδειγμα διδακτικής προσέγγισης.
- ο <http://www.e-yliko.gr/resource/resource.aspx?id=1257> - Ενδεικτικό παράδειγμα διδακτικής προσέγγισης σε αποσπάσματα από έργα του Θ. Βαλτινού
- ο <http://www.e-yliko.gr/resource/resource.aspx?id=625> - Κ. Παλαμάς, η ζωή και το έργο του (Υποστηρικτικό Υλικό)

ο ό.π. - ειδικότερα για θέματα λογοτεχνικού γραμματισμού:

- ο <http://www.e-yliko.gr/resource/resource.aspx?id=1243> - Η ποίηση σε εικόνες και νότες
- ο <http://www.e-yliko.gr/resource/resource.aspx?id=166> - Ανασύνθεση ποιημάτων
- ο <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/document/document.php?course=DSGL-A111&openDir=/4e9c0135f9gv> {Ψηφιακό Σχολείο} - Θεματική ενότητα "Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση" (πρόταση διδασκαλίας)
- ο <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/units/?course=DSGL-A110&id=1907> Έκφραση-Έκθεση για την Α΄ Λυκείου, Ο.Ε.Δ.Β., ενότητα σχετική με την αφήγηση.

- ο <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/document/document.php?course=DSGYM-A107&openDir=/4bdaedb5lgm9/4e7097436w8d> - Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, Ο.Ε.Δ.Β. (συγγραφή: Ιω. Παρίσης και Ν. Παρίσης)
- ο <http://paragoges.pi.ac.cy/?video=286> – βιντεοταινία με τίτλο *Τι είναι ποίηση;* (παραγωγή Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης Ελλάδας, διάρκεια: 19 λεπτά) - δυνατότητα προβολής αλλά και λήψης της ταινίας}
- ο <http://www.youtube.com/watch?v=6ju3WLo5nnc> - απόσπασμα (διάρκειας 4' περίπου) από ταινία με τίτλο *Το μόνον της ζωής του ταξείδιον*, για το ομότιτλο διήγημα του Γ. Βιζυηνού (σκηνοθεσία: Λ. Παπαστάθης, στον ρόλο του παππού ο Ηλ. Λογοθέτης)

5) www.museduc.gr (Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων, 1997-2008)

- ο [http://museduc.gr/docs/new/10 TAXIDI EMPEIRIA ZOHS.pdf](http://museduc.gr/docs/new/10_TAXIDI_EMPEIRIA_ZOHS.pdf) - Το ταξίδι: Εμπειρία ζωής και εμπειρία ανάγνωσης {Κείμενα για το μάθημα της λογοτεχνίας, Β' Γυμνασίου, Αθήνα, 2004 - φάκελος με λογοτεχνικά κείμενα για τους μαθητές}
- ο [http://museduc.gr/docs/new/fakelos mathiti G-gimnasiou 8 kavadias.pdf](http://museduc.gr/docs/new/fakelos_mathiti_G-gimnasiou_8_kavadias.pdf) - Νίκος Καββαδίας, «Kuro Siwo»: Η επιθυμία του ταξιδιού-το ταξίδι προς την Ουτοπία {Κείμενα για το μάθημα της λογοτεχνίας, Γ' Γυμνασίου, Αθήνα, 2007 - φάκελος με λογοτεχνικά κείμενα για τους μαθητές}
- ο [http://museduc.gr/docs/new/vivlio kathigiti G-gimnasiou.pdf](http://museduc.gr/docs/new/vivlio_kathigiti_G-gimnasiou.pdf) - Νίκος Καββαδίας, «Kuro Siwo»: Η επιθυμία του ταξιδιού-το ταξίδι προς την Ουτοπία {Διδακτικές προτάσεις για το μάθημα της λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου, Αθήνα, 2007 - βιβλίο για τους εκπαιδευτικούς}

1) <http://www.youtube.com> – τραγούδια και φιλμάκια σχετικά με τη Θ.Ε.

ο Ενδεικτικά για το θέμα λ.χ. της **ξενιτιάς – αποδημίας – μετανάστευσης** {βλ. και ενότητα Α' Γυμνασίου «Λαϊκή παράδοση και Λογοτεχνία» – Δημοτικά τραγούδια της ξενιτιάς}:

ο Έχω έναν καφενέ (στίχοι: Λ. Παπαδόπουλος, μουσική: Μ. Λοΐζος, ερμηνεία Γ. Νταλάρας), στο <http://www.youtube.com/watch?v=4XBeP78kbNI>

ο Πουλάκι ξένο (στίχοι: Ιω. Βηλαράς, παραδοσιακό, ερμηνεία: Χ. Αλεξίου), στο <http://www.youtube.com/watch?v=7HjrqXCTsUY>

ο Το παράπονο του ξενιτεμένου (στίχοι – μουσική Β. Τσιτσάνης - Βλάχος, ερμηνεία: Σ. Μπέλλου), στο <http://www.youtube.com/watch?v=4brIJ48qmxg>

- ο Το τραγούδι της ξενιτιάς (στίχοι: Ερρ. Θαλασσινός, μουσική: Μ. Θεοδωράκης), στο <http://www.youtube.com/watch?v=Lghm24Malio>
- ο Ο ερκομός του ξενιτεμένου (συνθέτης: Α. Αρτέμης, «Λόγια της Κύπρου χάλκινα») – κυπριακή παραλλαγή για το δημοτικό «Ο γυρισμός του ξενιτεμένου», στο <http://www.youtube.com/watch?v=SNFITR7aNFY>
- ο Ο γυρισμός του ξενιτεμένου (ποίηση Γ. Σεφέρης, μουσική Γ. Μαρκόπουλος), στο <http://www.youtube.com/watch?v=YLyBnK6gC5c>
- ο Αν δεις στον ύπνο σου ερημιά (στίχοι – μουσική: Στ. Κουγιουμτζής, ερμηνεία Γ. Νταλάρας), στο <http://www.youtube.com/watch?v=TfCtdk M5rk>

Και το «ταξίδι στα Κύθηρα» συνεχίζεται...

Άρρωστη καρδιά δε βρίσκει γιατρεία
στη λησμονιά
χάνεται στ' αγιάζι μέσα στο βοριά στα
ξένα μακριά

Κι όλο περιμένει πάλι τη στιγμή να
ξαναρθεί
το καράβι στο λιμάνι θα φανεί
θαλασσινό πουλί στα όνειρά μας

Σ' άγγιξε ξανά του κόσμου η παγωνιά
κι η ερημιά
πώς να τη γιατρέψεις την παλιά πληγή
βαθιά μες στην ψυχή

Κι όλο περιμένει πάλι τη στιγμή να
ξαναρθεί
το καράβι στο λιμάνι θα φανεί
θαλασσινό πουλί στα όνειρά μας

Ταξίδι στα Κύθηρα

(από την ομώνυμη ταινία
του Θ. Αγγελόπουλου,
μουσική Ελ. Καραϊνδρου,
ερμηνεία Γ. Νταλάρα) στο
<http://www.youtube.com/watch?v=cnBejfpIntk>

